

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI. Váczi körút 23.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

hova minden küldemény intézendő.

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 » —

Negyedévre 2 » —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom: Fényes temetések. Szabolcsi Miksától. — Sabbatai Zevi. Tárcazacikk. — Miből építjük az új templomot. II. czikk. Irta: Dixi. — A vasárnapi munkaszünet. — A nagyváradai rabbiciklatás — Izraelita, zsidó, vagy Mózes vallása, melyik a helyes? Irta Klein Salamon Szegeden. — A vitatkozók. Rajz a lengyelországi zsidó népeletről. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

JELIGÉNK:

Nem e g y atyánk van-e mindnyájunknak,
Nem e g y Isten teremtett-e bennünket,
Miért cselekednék hát hűtlenül a testvér,
testvére ellen!

Malachi 2. f. 10. v

Fényes temetések.

Kehelyt nyujtanak a drága elhunyt eltakarítása után a megtört gyászolóknak, kik azt könyek közt — Rabban Gamliel emlékére üritik. Mit tett e zsidó fejedelem és tanító, hogy emlékét ilyen módon tartotta fenn a zsidóság tovább, mint egy és fél ezreden keresztül? Mert sem a próféták atyjára, sem a zsoltárok királyi szerzőjére, sem honalapító Ezrára, sem hős Judára, sem nagy Hillelre nem emlékeztet a zsidó szokás a súlyos gyász és magabaszállás ez órájában, csak Rabban Gamlielre. Mi nagyot mivelt ő, hogy ezt kiérdemelte?

Ha rettenetesen sujtotta a haláleset a visszamaradottakat, igen számos családra nézve, még fájdalmasabb csapás volt a szeretett halott — eltakarítása. Bevett szokás parancsolta, hogy az elhunytat a lehető legnagyobb pompával temessék. Gazdagoknál egyenesen *ezrekre* rugott a halottvivők előtt menő különféle zenészek száma, az elhunyt érdemeit hangosan hirdető halottvivőket az énekesek nagy csoportja követte, mely gyászdalokkal töltötte meg a legdrágább fűszerekkel behintett, a temetőbe vezető utakat és tereket. A halott ruházata vagyont képviselt és a temetés utáni gyászünnepélyek, melyek 70 napig is eltartottak, egyenesen tönkre tehetle a visszamaradottakat, ha csak egy Kalba Szevua vagyonával nem rendelkeztek.

A gazdagok példáját — népünkben, úgy látszik, meg volt már akkor is a pompa maj-

molás hajlama — követték a kevésbé gazdagok, kik erejüket messze túlhaladó fényüzést fejtettek ki halottjaik eltemetésénél; utánozták, ha mindjárt örökségüket kellett eladniok, a félig meddig jómódu számba menők is, csak az egészen szegényeknek kellett a pompáról és fényről lemondaniok. Borzasztó volt azok sorsa, kik szegénységüket takargatták. Kedvesük halála a gyáson kívül szégyennel és keserűséggel töltötte el szívéket, olyannyira, hogy előfordultak esetek, midőn a hátramaradottak *otthagyták halottjukat és megszöktek*.

Ezeknek a szerencsétlen viszonyoknak vetett véget Rabban Gamliel, ki fejedelme és tanítója volt a népnek és kinek üdvös példáját követni kezdte egész Izrael. Minden pompa nélkül, egyszerű vászon ruhába öltöztetve, temesettek el, szólt halála előtt, és áldásomat adom mindazokra, kik e példát követni fogják. Páratlan és örökemlékü volt e nagy ember temetése. Az igaz fájdalmat nem nyomta el a bérell gyász, és a roppant részvétről tudták, hogy nem tettetett. Megtanulták, hogy *mily rút a nagyítás a koporsó árnyékában*. Rabban Gamliel megteremtette az *egyenlőséget a halálban* és ezért áldjuk nevét a századokon keresztül.

Egyszerűség és egyenlőség a temetésben szent törvényévé vált azóta az egész zsidóságnak. Nagy és híres férfiakat ép úgy temet a zsidó, mint legszegényebb, legalantabb álló embereket. De e mellett a halott eltakarítása és temetőbe kísérése, szintugy a hátramaradottak vigasztal-

lása a zsidó egyik legfontosabb kötelessége, oly fontos, hogy még a legszentebbet, a torah oktatását is félbeszakítani tartozik a jámbor, ha arról van szó, hogy egy halottnak az utolsó tiszteletet kell megadni (M'vatlin talmudtórah Phóczóasz hammész — K'szubósz trakt.); nem a nemes részvét van tehát száműzve, hanem száműzve van a temetésnél a pompa kifejtése, mire a szegényebb képes nem volna, és áldjuk dicső tanítóink emlékét, hogy száműzték.

Az életben való egyenlőség, mely felekezünk szép osztályrésze volt, nagy részben kifolyása a halálban való egyenlőségnek, kifolyása ennek a demokratikus érzés, a testvériség és szeretet, mely felekezünket kitüntette és melyet oly sokszor megirigyeltek tőlünk.

A zsidó felekezeli érzés hanyatlásával hanyatlik az egyenlőség érzése, hanyatlik a demokratikus érzés, és hanyatlik ennek jelentős kifejezője is: az egyszerűség a temetkezésnél.

Évről évre, sőt mondhatni temetésről temetésre mindinkább eltűnik a nemes egyszerűség, az igaz bensőség és a magábaszállásra intő sötét komorság, mely hajdan a zsidó temetést jellemezte. A halott nem is a gyász, hanem a fényűzés tárgya, a virág nem engedi látni az enyészetet, a koszorúk sulya agyon nyomja a halált és a

nemes halottat magát nem veszik többé komolyan, mert birtokába vette — a reklam.

Ragyogás, fény, disz, csipke, szalag, virág aranyozás, sallang: menyegző, nem temetés.

A temetési menet remek felvonulás, melyet sokan megbámulnak, de a mely alig kelti valakiben azt a gondolatot: »valóban por és hamú vagyunk».

Pedig zsidó temetésnek ez akarna célja lenni.

Nem árt az elkényesztett, hiú és magáról megfélekedezett embernek, ha meztelenségében látja a halált; ott feküdjék előtte drága halottja a földön, ravatalra ne tegye, fel ne cziczomázza, a halotti ruhákon kívül más diszszel el ne lássa, »az élő hadd vegye szivére!».

A zsidóság, mely tanítója volt népeknek és nemzeteknek, melyeket a tiszta isteneszmével ajándékozott meg, sokszor unta meg feladatát, és minthogy a föld népei nem elég gyorsan tették magukévá az ő igéjét, a zsidóság gyakran elsajátította azok szokásait és időről-időre egy kicsit bálványimádóvá lett.

Az egyszerű temetkezés valóban érdemes, hogy hódításokat tegyen a zsidóságon kívül is, de minthogy ez nem történt még meg, zsidóink magukévá teszik egyelőre a pompás temetéseket

Sabbatai Zevi.

(Folytatás.)

Hiszen fiatalabban, mint bárki előtte, hatolt be a kabbalába, és ki lehet méltóbb ily hivatásra, mint egy jól beavatott kabbalista.

Az újabb kabbala középpontja a messias elvárásában rejlett; Luria, Vital s ezek hívei és követői ismét hirdették: közelg a mennyei birodalom. Különös megváltási mű fogja megelőzni és kísélni. A szétszórt óslelki elemek (niczuezósz) kiszabadítása az ősi gonosz bilincseiből, a démonitól (kelipósz), mely a szellemek, vagy az isteni elemek (sivrasz ha kelim) bukása folytán vett erőt rajtuk, akadályozva őket a haladásban és kényszeríti a lelkeket örökös testről testrei vándorlásra. A mint a gonosz el lesz emésztve, meg lesz semmisítve, ártalmatlanná lesz téve, vagy legalább is kiválik az isteniből, a kabbalisztikus rend világa lép életbe (olam ha tikkun), a kegyáramok a sefirot csatornáin át akadálytalanul özönölhetnek alá a világra, megtermékenyíthetik és bámulatatosan befolyásolhatják.

Ezt a megváltási művet eszközölheti ugyan bármely igazán szent ember (czaddik,) a ki tisztult lélek birtokában van, be van avatva a kabbalába és összeköttetésben a szellemvilággal, felfogja a kapcsolatot a felsőbb és alsóbb világ közt, és ki képes az összes vallási gyakorlatokat összegezett áhitatóság-

gal (kevonósz) és tekintettel a felfelé való hatással eszközölni, de még egyszerűbben végzi majd a demoni erők megsemmisítését és az elveszett lelkek helyreállítását, helyesebben a szétszórt adamí összlélek egybegyűjtését a messiás, Dávid fia, ő, kiben tisztult büntől be nem szennyezett lélek lakozik, ő kinek világos tekintete előtt tárva vannak magasabb világok, lények, a teremtés rejtélyes mélységei, sőt az isteni lény is. A dávidi messiás voltaképen a megtestesült ősember (Adam kadmon) és az istenség egy része lesz.

A luriani misztika annyira megzavarta fejét a szmyrnai ifjúnak, hogy ez azt hitte, hogy könnyen előidézi a szellemi megváltást, melyet nyomban követ majd a testi. Hogy mi módon csirázik ábrándos kedélyekben a messiási szerep érzetével járó fenbéljázás, és hogy jut ez kitörésre, az a lélek áthatatlan talánya. Sabbatai Zevi nem volt az első ily alázatosan vakmerő, ki misztikus mámorában azt hitte, hogy képes az egész világrendet felfordítani, sőt azt hiszi, hogy fel is fordította részben. Annyi bizonyos, hogy a zsidó és keresztény részről tapasztalt rajongás, mely a kegy idejének közeledtét remélte, nagy behatással volt Sabbatai gyenge idegeire.

A Szohar esodás könyve jelezte, hogy 5408 évben (1648) a világ megváltása fog felvirradni és épen ebben az évben nyilatkozott meg kísérete előtt és ifjabb társainak mint messiási megváltó.

Pedig azok a fényes koszorúk nem más, mint elsárgult levelek, melyek a zsidóság élő fájáról hullottak alá.

A férfiú, kinek temetése késztelett bennünket e sorok megírására, dehogyan szorult a fizetett gyászra és reklamra; a társadalom kedveltje volt, felekezetiünknek minden tekintetben becsületére vált, a község és szentegylet egy vezérének, az árvaházak, a siketnéma intézet, a sinylőkháza és számtalan szegény és nyomorult jöltevéjét vesztette benne; kora halála igaz, mély, őszinte fájdalmat, gyászt és részvétet keltett, a melyet csak egy gyengített: a nyilvános gyász *csinálása*, és a beteges vágy, melyet a temetés rendezői az iránt árultak el, hogy az Istenért csak mindenben a keresztény előkelőséget utánozzák!

Az özvegy a gyászjelentésben megnagyságotja elhalt férjét; vigyázva vigyáz, hogy a gyermekek felsorolásánál ki legyen téve mindegyiknél a nemesi előnév stb. efféle; mert épen így tett keselyvári és hórafalvi Bergengéczy Sarolta grófné is midőn méltóságos férje elhalálozott.

Tudjuk, hogy ez nem az özvegy műve volt, sőt tudjuk azt is, hogy az özvegy akadályozta meg azt, hogy a drága pénzért készített színes, nagy czimereket a koporsóra, a kapura és a kocsikra fel nem agatták, a mivel érdemet szerzett magának

Ez látszólag mitsem mondó módon történt, a mi azonban a beavatottakra nézve nagy jelentőséggel bír. Sabbatai Zevi kimondta Isten teljes négybetűs héber nevét (tetragrammaton) minden aggály nélkül, habár ez a talmud és évezredes szokás által legszigorubbantiltatik.

A kabbalisták mindenféle misztikus¹ jelentőséget tulajdonítottak e tilalomnak; Izrael szétszórátása alkalmával ugyanis az emberek közt uralkodó bűnösség és a zsidó nép lealáztatása folytán bizonyos mérvben maga az Isten tökéletessége is megzavartatott, mert Isten nem valósíthatta meg erkölcsi tervét. A magasabb és alacsonyabb világot mély örvény választja el egymástól; az Isten nevének négy betűje el van választva egymástól. A messiási megváltással az erkölcsrend világa úgy mint az Isten tervezte, helyreállítatik és vele együtt Isten tökéletessége és egysége. Sabbatai ki merte mondani az Isten nevét és ezzel tehát azt bizonyította, hogy a² kegy ideje beállott

Huszonkét éves ifju létére azonban jámbor misztikus életmódja daczára még oly csekély tekintéllyel bír, hogy a rabbik nem hagyták annyiban a létezőnek ily megsértését, mely még egyéb sérelmeket is vonhatott maga után. A kollégium, élén tanítója *Eskafa* József, midőn a dolog kitudódott átok alá vette őt és híveit; sok vita támadt a községben, de ezek részletei

a jó izlés és nemes férje emléke körül, de elég, hogy megtörtént, elég hogy arczul ütötték a Chevra Kadisáht azzal, hogy tiltakozása ellenére a halottat felravatalták, gyertyákkal körülállították és a Pompes Funébres. díszes embereivel őriztették; elég, hogy ilyenek és hasonlók által tökéletesen kivetkőztették a gyászt, a temetést zsidó jellegéből, mit természetesen — követni fognak mások is, hisz olyan szép volt!

Domonyi Brüll Miksa emlékét nem homályosíthatja el fényes temetése; nemes cselekedetei, melyeket koporsója mellett oly ékes szavakban hirdetett lelkész-barátja, aranytisztá jellege, kedves, előzékeny modora, jósága, buzgalma és áldozatkészsége vajha mintául szolgálának az itt maradottaknak; annál rosszabbul cselekedtek a temetés rendezői, hogy ügyeskedésük, beteges utánczási vágyuk által mosolyt csaltak azok ajkára, kik a nemes halottat különben igazán gyászolták.

Szabolcsi Miksa.

*

A pesti Chevra-Kadisa elnöksége — mint értesülünk — legközelebbi ülésében határozatot fog előterjeszteni, mely szerint az egylet jövőben *megtagadja a szolgálattételt* mindazon helyeken, hol a temetés rendezői a bevett szokások-

ismeretlenek. Végre is őt és tanítványait (1651) kiűzték Szmyrnából

A messiási rajongás így látszólag első csirájában lőn elfojtva, de a hamu alatt tovább élt, és alig tizenöt évvel később teljes, emésztő lángban tört ki. — Az üldözés nem hogy elijesztett volna Sabbatai Zevitől, inkább méltóságot kölcsönzött neki. A szenvedő messiás képzelet a kereszténység révén már előzőleg elterjedt a zsidóknál, és feltételezték, hogy a messiás lealázása felmagasztalására és megdicsülésére vezet.

Sabbatai hitt önmagában és tanítványai, köztük a már élelmedett és ismereteiért nagyon becsült *Pinheiró* Mózes³ nagy szívóssággal osztották e hitet. Persze, ha a messiásnak koldulnia kellett volna, nem sokáig tarthatta volna fenn az illuziókat, de hát az atyai házból el volt látva pénzzel, megőrizhette függetlenségét és állítólagos méltóságát és híveket is szerezhetett magának.

Eleinte azonban Sabbatai rejtve maradt; nem sokat beszélt messiásságáról, és ezzel kikerülte a gúnyt. Hogy száműzetése után hová ment szülővárosából, az nem egészen bizonyos, de valószínű, hogy a török fővárosba, melyben a legszámosabb tagu zsidó hitközség volt, ahol annyi tiszta és nem tiszta elem akadt, hogy bárki találhatott tervei és kalandjaiszáma társakra.

Itt ismerkedett meg *Jachini* Ábrahám szónokka

kal ellenkező eljárást (felravatalás, a halottnak diszbe való öltöztetése stb) akarnak követni.

*

Domonyi Brüll Miksa lovagnak vasárnap f. h. 15-én történt temetése alkalmából a napi lapok a koporsóra tett koszorúk közt a »pesti izr. hitközség koszorúját« is említették. Felkérteünk, miszerint kijelentsük, hogy a pesti izr. hitközség *soba zsidó koporsójára koszorút le nem tett, és nem tett le ilyet a domonyi Brüll Miksa koporsójára sem.* A hitközség annál kevésbé tehette ezt, mert a koszorú-kultusz behozatalának a zsidó temetkezésbe, minthogy a zsidó szellemnek, szokásoknak és a halottak eltakarítása körül gyakorlatban lévő szentelt eljárási szabályokkal homlok egyenest ellenkezik, — *határozott ellensége.*

Miből építsük az új templomot.

— II. —

Az új templomnak szerintem csak a *Lipótvárosban* lehet a helye, melynek, daczára a nagy vagyonnak és intelligenciának, melyet az ezen városrészben lakó zsidóság képvisel, *egyetlen imaháza sincsen.* A Duna balpartján lévő zsidó templomok ugyanis — ide értve a 27 egyleti zsiná-

a ki megerősítette örjögésében. *Jachini* szónoki tehetése folytán nagy tekintélyben állott. Szegény ördög volt, de nagyon ravasz; egy keresztény hollandus uri ember számára a keleti irodalom gyöngyeinek szép másolatait készítette. Önzésből, vagy mert kedve telt a misztifikációban, egy misztikus iratot is közbe csempészett. Hogy Sabbatai Zevit megszilárdítsa örületében, *Jachini* egy ókori apokrif tekerceset játszott kezei közé, mely látszólag régi időben előre jósolja Sabbatai messiasságát. »Én, Ábrahám, 40 éven át voltam egy barlangba zárva és csodáltam, hogy be nem áll a csodák ideje. Ekkor felém hangzott egy szózat: »Születend majd a világ 5386. évében (1626.) egy fiu, kinek Sabbatai lesz a neve. Lealázza majd a nagy sárkányt; ő lesz az igazi messiás és fegyver nélkül visz háborút.« — Ez az irat, melyet a fiatal rajongó maga is valószínűleg igazi megnyilatkozásnak tekintett, később sok misztifikáció és csalásnak lett forrásává.

De sem a megcsaltnak sem a csalónak nem látszott tanácsosnak Konstantinápolyban fellépni; Saloni alkalmassabb színhelynek tetszett a kabbalista rajongás számára; ösrégi időktől fogva hódolt a miszticizmusnak.

Sabbatai itt hosszabb ideig tartózkodott és mártöbb merészséggel lépett fel. Itt adta elő egyik darabját, mivel a kabbalisták képzelő tehetségére szokott hatni Ünnepeles összejövetelet rendezett barátai szá-

gógát is — majdnem kivétel nélkül a Teréz- és Erzsébetvárosban található, melyekben, igaz, még ma is a fővárosi zsidóság — és mondjuk meg nyíltan: a *templomba járó* zsidóság tulnyomó része lakik. A Lipótváros a templomok e kerületeinek közel szomszédságában terül el, és nem érezték eddig szükségét annak, hogy az V. kerületben is templomot építsenek.

Ezek a viszonyok azonban az utolsó években hirtelen megváltoztak.

A Lipótváros napról-napra nagyobbodott. Amerikai gyorsasággal új utcák és terek támadtak benne, melyek messzire elhuzódnak, és melyek a szomszédságot a fennevezett kerületekkel nagyon is megtagadják. A terjeszkedő, felviruló és folyton növekedő városrész egyik legfőbb erjesztője a zsidóság, mely a Lipótvárost rég a magyar kereskedelem és vállalkozás góczpontjává tette és a mely most, hogy a kerület — a benne épülő országház, a már felépült miniszteriumok és középületeknél fogva, a politikai életnek is központjává lesz, nagy arányokban telepedik oda. A mai Lipótváros nem az,

mára, elhozatta a szentirást (tórah) és kijelentette, hogy misztikus esküvőt fog vele tartani. Kabbalisztikusan ez annyit jelentene, hogy a torah, a mennyei leány, elválaszthatatlan köteléssel egyesül a messiással, az ég vagy az Én-szof fiával. Ez a jelenet azonban nem tetszett a saloniki rabbiknak, kik keresztül vittek, hogy Sabbatait e városból is száműzték.

Moreába ment, valószínűleg atyja rokonaihoz és barátaihoz; egy ideig Athenben tartózkodott, hol akkor zsidó hitközség volt. Midőn azonban a környék zsidó lakosai híret vették az egyházi atoknak, mely őt sujtotta, nem segélyezték semmiképen.

Ezek az akadályok azonban távolról sem csüggesztették el, hanem ellenkezőleg még vakmerőbbé tették; valószínűleg a messiás megdicsőüléséhez szükséges szenvedések gyanánt tekintette őket.

Végül hosszas vándorlások után Kairoban reménye nyílt álmának megvalósulására. Az egyiptomi fővárosban régóta működött egy zsidó pénzfelügyelő és vámbérlő, ki a saraf-basi czimet viselte. Akkortájt (1656 óta) Chelebi Rafael József (Aleppból) viselte e hivatalt; igen gazdag, és jótékony ember volt, de ki nemcsak a pénzügyi ügyekben, hanem a vallásnál is hiszekegy is volt, és leggyőzhetetlen hajlammal bírt a ködszerű miszticizmusra és az asketikus életmódra.

(Folytatása következik.)

mi ezelőtt egy évtizeddel volt, de még kevésbé az, mi egy évtized után lenni fog. A Lipótváros zsidóságának mára mai viszonyok közt is nagy szüksége van egy templomra, és ez a szükség annál nagyobb és égetőbb lesz, minél tovább késünk a templom építésével.

Ennek a szükségnek azonban a hitközség csak úgy felel meg, ha a templomot lehetőleg oly ponton emeli, mely közel esik az ujonnan épülő városrész határaihoz, úgy hogy majdan a kiépült Lipótváros közepe tájára essék, a mivel elérjük azt, hogy templomba járhatnak, kik most a nagy távolságnál fogva csak nagy ritkán tehetik azt, t. i. a kerület szélső részein lakó hivek, a melyek száma, tapasztalatból tudom, nagyobb, mint bármely más épülő városrészben.

Ilyen pont az 1070—72 helyrajzi számú telekcsoport, melyet a főváros a zsidó hitközségnek iskolák felállítása céljából ingyen átengedett, és a mely telekcsoport elég nagy arra nézve, hogy *iskolát is, templomot is építsenek rajta.*

Pillanatig sem kételkedem abban, hogy a főváros vissza nem utasítja a hitközség azon kérését, hogy engedné meg, miszerint a telkek egy részét templommal építhesse be.

Pedig ha oda építjük az új templomot, nemcsak a fenforgó szükségnek felelünk meg legcélszerűbben, hanem meg van az a nagy előny is, hogy a községnek *nem kell telket vásárolnia* az új templom számára, a mi tagadhatatlan nagy nyereség.

Meg kell jegyeznem, hogy meggyőződésem szerint koránt sem szükséges, hogy az új templom architektonikus csoda legyen, mely százezreket nyel el. Van a községnek ilyen temploma a Dohány-utczában, van egy másik gyönyörű temploma a Rombach-utczában; a lipótvárosi templom elég, ha tágas, csinos épület lesz, egyszerű, de megfelelő berendezéssel. A templomra *szükség* van, egyéb semmi; hogy a községnek okvetlenül büszkélkednie is lehessen új templomával, azt belátni sehogy sem tudom.

Jeleztem templomot pedig — miután a telkek meg van — 150—160 ezer frtéért felállíthat könnyen a hitközség, és erre a célra szerintem bátran felhasználhatja a *Kassovitz Rozália* urhölgy

által 3½ év előtt a hitközségnek adományozott 70.000 frtot.

A nevezett nemeslelkű urnő ugyanis 70.000 frtot ajándékozott a hitközségnek a kórház építésére, a mely célra azonban csak akkor lett volna szabad felhasználnia, ha a megindított gyűjtések a szükséges összegeket be nem hozzák; míg ha a gyűjtések útján is beszerzik a pénzt, akkor 70.000 frtból zsidó leányiskolát ohajtott emelnetni a nagylelkű adakozó, de *csak akkor, ha azt a régi kórház helyére építik.*

A kórházra szükségelt 517.000 frt begyűlt; Kassovitzné urhölgy ajándékához nem kellett nyulni. Leányiskolát a Gyárok utczára pedig a hitközség *nem épít*, mert — és ebben tökéletesen igaza van — ha zsidó iskolára szükség van, akkor első sorban a Lipótvárosban van reá szükség, hol a hold-utczai térítők iskolája áll, és a hol leginkább ráfér a zsidó leánykákra a zsidó vallás tanítása. A hitközség ezeknél fogva telket kért a várostól leányiskola számára, mit a főváros meg is adott.

A régi kórház épületét a hitközség el fogja adni, hogy belőle az új leányiskola költségeit fedezhesse, míg a nevezett 70.000 frtot, az adakozó hölgy előre látható beleegyezésével. szerény véleményem szerint *az új templom építésére fordíthatná.*

Ilyen számítás mellett nem marad fedezetlenül több — mert a 70.000 frt maig közel 80.000 frttá lett — mint legfeljebb még 80.000 frt, ezt az összeget pedig igen is össze lehet hozni gyűjtés útján, daczára annak, hogy csak most fejezték be a kórház építésére való nagy gyűjtést.

Dixi.

A vasárnapi munkaszünet.

Az orthodoxok kérvényéről lapunk legutóbbi számában közölt tudósításunk kapcsán Mediásról, az ottani megyei rabbitól hosszabb levél érkezett hozzánk. Írója mindenekelőtt konstatálja, hogy az orth. közvetítő bizottságot, illetve vezetőjét ugyancsak kellett nógatni, míg a kérvény beadására fanyalodott.

Csodálja hogy a kereskedelmi kamara, melynek előzetes véleményét kikérték, nem gondolt a zsidó kereskedőkre, kiknek a *vasárnapi* munkaszünetre vonatkozó törvényjavaslat elfogadása oly nagy károkat okozna.

A zsidók kereseti módjai átmeneti korszakban vannak; sok zsidó kénytelen lesz most gyárimunkásnak menni, pedig olyan munkást, ki csak öt napig dolgozik hetenként, nem fogadnak fel sehol.

Ugy látszik az a téves vélemény uralkodik, hogy a magyar zsidók, nem akarván bornírtnak látszani, nem bánják, ha a szombati nyugalom vasárnapra helyeztetik át. A közvetítő bizottság csak az orthodoxia nevében folyamodhatott, szabadjára hagyva mindenkinek, hogy hozzá csatlakozzék.

Azt hiszi a levél írója, hogy az izr. statusquo hitközségek és a kongresszusi községek legnagyobb része és ezek lelkészei nem tarthatják helyén valónak, hogy a szombat áttétessék vasárnapra, és azért ő ez értelemben felhívta az izr. orsz. irodát is, hogy indítson mozgalmat a szombatnak megtarthatása érdekében. Baross miniszter nem fogja követelni azt, hogy a zsidóknak jóformán lehetetlenné tétessék a szombat megszentelése.

Ha a javaslat mostani alakjában kerülne a plenum elé, akkor a zsidó képviselők s illetve ezek választóinak dolga lesz, hogy odahassanak, hogy a zsidóságon ne ejtessék a nagy sérelem. A kis-küköllői zsidó választók már fel is kérték képviselőjüket, *Horváth* Gyulát, hogy védje felekezetük érdekét. — Az akkor kifejlendő harcban el fog válni ki igaz barátja és ki ellensége a zsidóságnak, és »ön t. szerkesztő ur«, — így végződik a levél — »alkalmat nyer majd arra, hogy e thézishez »csak egy zsidóság létezik«, hozzáfűzze azt, hogy »de N. N. község és rabbinitusa ez egy zsidóságon kívül van«.

A levél beküldőjét kétségtelenül a legszentebb intencziók vezérlik, bár arra a kijelentésére, hogy a közvetítő bizottság csak az orthodoxia nevében kérvényezhetett, ismét hangsúlyoznunk kell, hogy a bizottság az orth. *felekezet* nevében adta be folyamodványát, a mit leghatározottabban elítélünk

Hogy a kérvény használ-e majd, és használna-e, hogyha az egész hazai zsidóság foglalna állást mellette, azt — bármennyire, ohajtanók, — nem igen merjük hinni. A vasárnapi munkaszünet kérdése a legtöbb országban túlhaladott álláspont. Ausztriában régebben fennáll ez a munkaszünet, fennáll ennél fogva Bukovinában meg Galicziában is, a hol pedig legsűrűbb a zsidó lakosság. Popper báró fapartelepén, hol majdnem kizárólagosan zsidók dolgoznak, a zsidó munkások péntek estétől hétfő reggelik szünetelnek

A kormány attól tarthat, hogy a zsidókkal szemben követelt engedékenység semmivé teszi az egész javaslat becsét. A zsidó gyáros nem kényszerítheti keresztény munkásait, hogy vele együtt a szombatot ünnepeljék. A beadványnak, tartunk tőle, nem lesz más eredménye, az mint, hogy *zsidó világot* fog előidézni a parlamentben.

Mert igen sok nehézséggel járna az, hogy a zsidóknak

a »vasárnapi munkaszünetnek« szombaton való megtartása engedélyeztessék; természetesen nagyon örülnénk, ha akadna mód e nehézségek leküzdésére, de épen attól tartunk, hogy ez aligha fog sikerülni.

Vigasztal azonban annak tudata, hogy ott is, a hol legszigorúbban tartják meg a vasárnapi munkaszünetet, ez *nem vált vesztere sem a zsidóságnak, sem valdstaunknak, sem a szombatnak.*

A nagyváradai rabbibeiktatás.

A kongresszusi határozatok alapján álló nagyváradai izraelita hitközség e hó 11-én igen szép ünnepélyességgel iktatta be a rabbiszékbe ujonnan választott rabbiját: **Dr. Kecskeméti Lipótot**. A hitközség kultuszelnöke, *Ausländer* Simon, megelőző napon Kecskemétre utazott, hogy a rabbit szülői házától kísérelje *Nagyváradra*. A rabbihoz, kit szülei és testvérei kísérték. Nagyabonyban Dr. *Vajda* Béla, abonyi rabbi csatlakozott, hogy részt vegyen barátja ünnepélyes beiktatásában. dr. *Berger* Ignác, *Krugstein* Izidor és *Wechsler* Adolf előljárósági tagok a rabbi elébe Püspök-Ladányig utaztak, hol *Krugstein* Izidor üdvözölte.

Délután 3 óra után érkezett meg a fiatal lelkész, s midőn papi díszruhában a kocsiból kiszállt, a hitközségi előljáróság és képviselői testület, valamint a a rendező bizottság kiküldöttjei fogadták a vasutnál, hol dr. *Berkovits* Ferencz hitközségi pénzügyi elnök meglehangu rövid beszéddel üdvözölte.

Dr. *Kecskeméti* szívélyes válasza után a magánfogatok hosszú sora a sas-utczai Czion templomba hajtattott, melyet a közönség ekkor már teljesen megtöltött. A közönség soraiban a közigazgatási és igazságügyi hatóságok, valamint a tanintézetek számos képviselőit láttuk, élükön *Sal* Ferencz királyi tanácsos polgármesterrel, kik érdeklél várták a székfoglalót.

A templom bejáratánál a tanuló ifjuság sora várt a lelkészt, kit az ifjuság és a tanítók nevében *Auspitz* Adolf középisk. hittanár üdvözölt. *Kecskeméti* lendületes beszédben válaszolt és ígerte, hogy hű gondozója lesz a reá bizott ifjuságnak.

A templom küszöbén a helyettes rabbi és a főkantor várták az új papot s ez alatt a nagyszalontai, a tenkei, a békés-gyulai és a békéscsabai hitközségek küldöttségei is elfoglalták helyeiket. Majd megtörtént a bevonulás a rendező-bizottság gondos felügyelete alatt. A főkantor intonálta a »Ma tövu«-t, mialatt az új lelkész az emelvényre ment, hol *Adler* Ignác, kir. kereskedelmi tanácsos, hitközségi elnök fogadta *Várad* Mór ügyvéd, hitközségi jegyző ezután a szépen fogalmazott és izlésesen kiállított rabbilevelet olvasta fel s átadta a rabbinak, ki annak elfogadását ünnepélyesen kijelentette.

Ekkor a hitközségi elnök székébe vezette dr. *Kecskeméti*, mialatt a főkantor és az énekkar a XV. zsoltárt énekelte. Az esti ima és egy magyar templomének elhangzása után dr. *Kecskeméti* Lipót a szószekekre lépett és megtartotta székfoglaló beszédét. A felette sikerült székfoglaló után, melyben az új lelkész a pályáján követendő irányt jelezte a zárímát s Kölesey himnusát énekelte az énekkar s ezzel a szép templomi ünnepély véget ért.

Este 8 órakor a hitközség új rabbijának tisztelére egészen házi jellegű társas vacsorát rendezett.

a »Sas« nagy termében, melyben a rabbival jött családtagok és barátokon kívül, a helyi lapok szerkesztői, az ezen alkalomra jött hitközségi küldöttek s a helyi hitközség tagjai igen nagy számban vettek részt.

Az első felköszöntőt Adler Ignác, a hitközség elnöke mondotta, a király és a királynét éltetve. Szavait, melyeket állva hallgattak, lelkes éljenzés követte. Utána dr. Berkovits Zsigmond orvos, a hitközség iskolaszéki elnöke szólalt fel, és többek közt a következő szavakat intézte az új rabbihoz: »Nehéz lesz önnek állása a másik testvérközséggel szemben, — mert sajnos, amaz a türelmetlenség fegyverével vértézve, elenséges állást foglal el velünk szemben s minket »a táboron kívül« állóknak tekint — s argus-szemekkel fogja kísérni tetteit és netaláni fogyatkozásait; — azonban nem lesz oka önnek csüggedni, mert hiszen mindkét hitközség egy anyának törvényes sarjádéka — Nem csekély nehézség vár önre, főtisztelendő rabbi ur, elődje titáni nagyságának emlékeivel szemben; azonban ez csak ösztönül szolgálhat önnek. — Végül meg kell önnek küzdenie a sajnosan körünkben is annyira terjeszkedő vallási közönyösség ellen; de ezen, talán a legnagyobb, nehézséggel ön, elismert ékes-szólása segélyével könnyen fog boldogulhatni, és ennek reményével mai székfoglaló beszédje is biztat bennünket.

Megjegyzem még azt is, hogy megválasztatásának különböző peripetiái nem az ön személye ellen voltak irányulva. És most már nem marad egyéb hátra, mint önért poharat emelni kérve, az eget Urát, hogy adjon főtisztelendő rabbi urnak annyi munkakedvet, annyi munkaerőt és egészséget, hogy magasztos feladatának megfelelően, községünknek üdvére, az összes zsidóság díszére hosszú évekig eredménydúsan működhessek. Isten tartsa meg!» —

Ezután dr. Berkovits Ferencz éltette gróf Csáky Albin közoktatásügyi minisztert; Mihely Adolf ügyvéd az új rabbi szüleit, a testvér hitközségek küldötteit, majd a rabbi barátját, dr. Vajda Béla abonyi rabbit, s utóbb a helybeli sajtó képviselőit köszöntötte fel. Dr. Vajda Béla a nagyváradi hitközség és új rabbija közötti benső viszonyért majd a rabbiért emelte igen talpra-csott beszédekben poharát. Auspitz Adolf tántorithatatlan kiltartásra buzdította dr. Kecskeméti, dr. Somnensfeld D. Zsigmond a hitközség érdemes elnökeért s legfáradhatatlanabb munkásáért: Adler Ignácért üritett poharat. Az új rabbi két izben szólalt fel; mindkét áldomása arról tesz bizonyosságot, hogy a hitközség benne gondolkozó főt, erős meggyőződésű lelkész és jeles szónokot nyert, kinek működéséhez alapos remények fűződnek. Első áldomásában a zsidóság történelmi eszményeire, másodikban a jog, a haladás, a kölcsönös egyetértés s Nagyvárad város polgárainak üdvéért emelte poharát.

Ráa Mihály a »Szabadság« szerkesztője és a város főjegyzője felköszöntötte az új rabbit, óhajtván, hogy a hangoztatott szép eszmék a társadalomban életet nyerjenek. A vacsora éjfélig tartott s a társaság Hamza Miksa kitűnő magyar dalai mellett mindvégig emelkedett hangulatban volt.

Hogy mennyire érdeklődtek ezen magasztos ünnepély iránt igazolják azon százat megközelítő üdvözlő levelek és táviratok, melyek azon napon részint a hitközség, részint a rabbi czimére érkeztek, testületek, rabbik és egyesektől. Kiemeljük ezek közül: a rabbi-képző intézet tanári kara, az országos iroda, a pesti,

szegedi, temesvári, debreczeni, aradi és kolozsvári hitközségek, a rabbiképző-intézet theologiai egylete, ugyan annak önképző köre, dr. Kohn Sámuel pesti, dr. Rosenbergszándor aradi, dr. Feldmann czeglédi, dr. Schwartz egri, Fischer makói, dr. Spira kulai, dr. Kohn szigetvári, dr. Maybaum berlini, dr. Perls pécsi, dr. Kohlbach temesvári, dr. Rosenstein nagyikindai és dr. Neumann nagykanizsai rabbik, dr. Bánóczi tanár, buziási Eizenstädter Ignác és Steinfeld Antal kerületi elnökök és hatvani Deutsch Bernát által küldötteket.

Izraelita, zsidó, vagy Mózes-vallásu, melyik a helyes?

(Folytatás.)

Majmonides is כד"י הלכה י"ב-י úgy magyarázza, hogy mi tartozik a דת משה közé mint a גמרא; a 12. §. mondja ואיזהו דת יהודית הוא מינהג, a הצניעות שנהגו בנות ישראל, az erkölcsiség szabályai, a melyekbe Izrael leányai szoktak, és melyeket követnek, tehát szokások, a melyek a vallásosság megerősítésére szolgálnak és megszilárdítására szükségesek; de ezek még korántsem vallás, (Majmonides: פרוש המשניות להרמ"ם סנהדרין. הלכותיה: המתים ואין דת טא דבקות בדת יהודית למי שלא יאמן זה) Az új testamentomban is, ha יהודים v. ישראל ról van szó, mindig csak a népet lehet érteni a szöveg tartalmából és megint nem a vallást: lásd.

Maté:	Márk:	Lukács:	János:
9. 33	15. 2	1. 16. 80.	1. 48. 50.
10. 23	15. 9	2. 25. 32. 34	3. 1. 22.
15. 24	15. 18	7. 3. 9.	12. 13.
19. 28	15. 26	23. 50	13. 33.
27. 29			
27. 37			
27. 42			
28. 15			
16. 6			

Apostolok cselekedetei:	A romaiakhoz:	
2. 22. 35.	1. 16.	
3. 12.	2. 9. 10. 17. 28. 29	
13. 5. 6.	3. 1. 9. 29.	
21. 20. 21. 27. 39	9. 4. 6. 24. 31	
22. 3	10. 12.	
	11. 1. 7. 25. 26	
Korintusok:	Galateusok:	Efezusiak:
I. 9. 20	1. 13. 14. 22	2. 12.
II. 11. 22. 24	2. 13. 14. 15	
	3. 28.	

Galateusok 1, 14 előfordul בדת יהודית, a romaiakhoz írt levelében előfordul אלהי היהודים, de ellentétképen אלהי הגויים kifejezéshez, valamint p. a magyarok Istene. A vallásra vonatkozva még az új testamentomban is más kifejezést használnak az apostolok, amint azt alább bebizonyítom. Hogy némely helység neve »Zsidó« szó jelzővel van összetéve, az csak nem vonatkozhatik a vallásra?

A »Zsidó« elnevezés egyszerűen akképen származik

zott a második templom földulása után, hogy a *vallás elnevezését a nép, a nemzet nevével identifkálták*. A népeket nem nevezték vallásuk szerint. Így volt az őseinkkel is. Juda országból szétszórattak a szélrózsa minden iránya felé, és a törzsük, nemzetiségük neve rajtok száradt mai napig, a nép és a vallásnak egyaránt elnevezése, *mint külön nép*. Mert bizony *külön népnek* tekintettek bennünket minden országban és minden viszonyok közt; mert *külön* állítottak bennünket: a nemzetek keretén kívül állítottak és *nemzetiségünk* szerint nevezték el vallásunkat is. Így jött, hogy a történet és törvényben majd zsidóknak, majd izraelitának neveztek és neveznek.

A magyar törvényhozás alig gondolhatott vallásunkra, midőn az 1867. évi t. cikket az »izraelita lakosok egyenjogosságáról« meghozta; mert vallásunk elismerve nem volt de még máig sincsen recipiálva; tehát az »izraelita lakosok« kifejezés alatt, a mint a törvényben van, nem a *vallást* lehet érteni, hanem az izraelita népet v. nemzetet. — De nem akarunk *külön* nemzetet képezni, mi magyaroknak valljuk magunkat, és tényleg azok is vagyunk; akkor hát miért akarunk vallásunknak olyan nevet adni, *mely külön nemzetiségünk állit oda bennünket*.

Az eddigi és most megparancsolt elnevezés »izraelita vallásu« téves; de a »zsidó vallásu« is hibás; épen oly tévesek ezen elnevezések, mint évszázadokon át téves volt azon nézet, hogy a nap forog és a föld áll. A »Zsidó vallás« elnevezésnek plane semmi jogosultsága nincsen és így létjoga sincs; ne használjunk vallásunk elnevezésére olyan szót, melynek vonatkozását a bibliában nem találjuk, és *alig a biblia utáni iratokban*.

(Vége következik.)

TÁRCZA.

A VITATKOZÓK.

Rajz a lengyelországi zsidó népéletből.

Sacher-Masoch nyomán.

III. FEJEZET.

(Folytatás.)

Két nappal ezután beköszöntött Pincsevhez Chaiemcsu Finkel, a ki a kerület legkedveltebb sadchenje (házasságközvetítő) volt, és csakhamar azt sugdosták Izrael gyermekei Csernovicztól Lembergig, hogy nagy szerencse érte ám a fiatal Pincsevet; a gazdag Jolles Márkus neki adja a leányát

Ennek a szerencsének egy kis árnyoldala is volt, mint minden emberi boldogságnak; ez az árnyoldal meglehetősen formátlan alakult, mint mikor

egy baba összetörik és rosszul enyvezik össze; hogy világosabban szóljunk, hát bizony Jolles Rachel kemény dió volt, ha meg is aranyozták.

Pincsev mégis meg volt elégedve; csakugy mint egy polgári urfi, a ki egy harmincz éves, hamis fogu és pupos grófkisasszonyt vesz nőül. A házasság gaddagá tette, irigyelt emberré lett, kinek tisztelettel köszöntenek, és lakodalmát oly diszszel ülte meg, mely akármelyik lengyel grófnak is becsületére vált volna, mert hát a zsidó arisztokraták ily alkalmakkor kitesznek magukért a mennyire csak lehet.

A Pincsev esküvőjét követő napon Mincsev betért Blauweisz korcsmájába; Eszterkát akarta csupán látni, repülő hajfonatait, barátságos szemét, piros topánkás apró lábait.

Blauweisz Kuniz a kemence mögött ült és imádkozott; csak egyszer pislantott át Mincsevhez.

Miután levette az imaszijakat, feléje ment és egy szultán méltóságával megszólalt:

— Mincsev, maga nagy elme!

— Nagyon megtisztel, Blauweisz ur.

A szegény fuvaros felkelt és szerényen mosolygott.

— Maga az éjjel a Jolles vejét tisztára elfujta, igen, elfujta, mint a könnyü tollút.

Blauweisz annyira ment, hogy valósággal nagyot fujt a levegőbe.

Mincsev ismét mosolygott.

— Ön nagy talmud tudós, folytatá az árendás . . . Én nagy tiszteletnek . . . igen, igen . . . nagy tiszteletnek venném, ha ön vejem lehetne.

Most már nem mosolygott Mincsev.

Arcza kipirult, szive alig észrevehetően dobogott, hangja elakadt; úgy bámult a korcsmárosra.

Ekkor lépett Eszterka a szobába.

— Itt a leányom, mondá Blauweisz . . . Ö legyen az ön neje.

Eszterka is elpirult; Mincsevre nézett, ez meg reá tekintett.

— Meg vagy elégedve? kérdi az apa a leánytól.

— Meg, feleli Eszterka szemérmesen; ha Mincsev ur . . .

— Hogy ne volna megelégedve, fortyant fel Blauweisz . . . Tizezer forintot kapsz aranyokban . . .

Ezzel meg volt kötve a házasság sadchen és vén asszonyok diplomáciaja nélkül; Blauweisz despota volt; szerette az államcsinyeket.

Mincsev esküvője Eszterkával nem kisebb pompával folyt le, mint Pincsevé; Blauweisznek könnyű lett volna tultenni Jollesen, de ép oly kevéssé akarta megsérteni, mint a hogy nem akart mögötte maradni.

Csak egy tekintetben forgott fenn nagy különbség; az igaz, hogy ennek sem Blauweisz volt az oka. Mincsev ugyanis a nászéjen nem ereszkedett végtelen talmudi vitába, hanem inkább otthon maradt fiatal nejenél.

IV. FEJEZET.

Pincsev és Mincsev derék, mértékletes, szorgalmas emberek voltak, kiket mint a gyanánt emlegettek az ifjak előtt, de amint megnősültek és jómoduakká lettek, amint nem kellett többé küzdeniök a mindennapiért, egész jellemük megváltozott.

Nem lettek ugyan ezután sem iszákosokká, vagy épen Don Juanokká; a lengyel zsidók közt a galans férjek ép oly ritkák, mint a Messzalinák. Mindkettő ezután is üzte a mesterségét, de már mégsem ugy mint azelőtt.

Elhanyagolták foglalkozásukat, megrendelőiket, feleségeiket, külsejüket, mindent a talmud miatt.

Betévedtek abba az utvesztőbe, melyről a talmud azt beszéli, hogy sokan mentek be, de csak az egy rabbi Akiba jött ki belőle szerencsésen.

Most már mindenkor és mindenütt vitatkoztak fékezhetlen szenvedélyvel; nejeik előbb bámulták, aztán sajnálták, végül elhalmozták őket szemrehányásokkal, de hiába.

Ha Rachel kétségbeesetten sirt, Pincsev kiosont a hátsó kapun s aztán pusztai csikó módjára, melyet farkasok üldöznek, elfutott a faluba, a hol Mincsev lakott; s ha Eszterka csipőire illesztette karjait, és ha arczán kigyúlt a harag, férje daczosan kiment, lóra kapott és elvágatott a helység felé, a hol Pincsevnek tarka czégéres üzlete volt.

Ha Mincsev valamely földbirtokost fuvarozott, aki a Fehér Sas vendéglőbe szállt, annyi időt sem vett magának, hogy kifogjon; a béresnek adta át a kocsit meg a lovakat és elsieltett Pincsevhez, ki a háza előtti köpadon ülve varrogatott s már az izgatottságtól remegve hevesebben lélegzett.

Ha aztán a földbirtokos tovább készült, a bricska ott állt ugyan a kapu előtt, de a lovak nem voltak láthatók.

A lengyel ur dühösen eregette hosszú pipájából a füstöt.

— Kutya terringette! hát hol van az a zsidó? kiáltja.

— Már jövök! feleli Mincsev, felugrik helyéről; de még egyszer visszatekint és halkán mondja Pincsevnek: Hallj, hallgass, úrj.

— Hol áll az? viszonozza Pincsev hevesen. Nem tudom, hogy ez hol olvasható.

— Nem tudod, Pincsev lelkem? De én tudom.

— Átkozott fecsegő! káromkodik a földbirtokos, fogj be valahára.

(Folytatás következik.)

Naptár.

Vasárnap (1890 junius 22) 5650 **Tamusz** hó 2(9 napos)4-ike. Hétfő 5 -ike. Kedd 6-ika. Szerda 7-ike. Csütörtök 8-ika. Péntek 9-ike. Szombat 10-ika. Heliszidra: **Chikkas**.

Előfizetési felhivás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **junius végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásnak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »
Papok, tanítók és községi hivatalnokok:	
egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körut 23. sz.

Hazai hírek.

— **Requiem.** Gyórból írják lapunknak: Kedden f. hó 17-én délután 5 órakor a győri izr. templomban gyászistentiszteletet tartottak **gróf Andrássy Gyula** lelki üdvösségeért. A gyászlobogókkal és egyéb jelvényekkel izlésesen díszített templomban ott láttuk gróf *Batthyányi* Lajos főispánt, ott volt továbbá gróf *Laszberg* Rezső alispán, *Kiss* Ferencz polgármesterhelyettes, *Lippai* Géza megyei főjegyző, *Hoják* Antal árvaszéai ülnök, dr. *Angyal* Ármánd főkapitány, *Kletzár* Ágoston, *Szűcs* Árpád tanácsosok, *Jerfi* Antal városi képviselő és több keresztény előkelő pap, tanár és ügyvéd. A templomot az ájtatos hívek zsufoolásig megtöltötték. Az istenitisztelet a templomi énekar által *Smulovicz* főkantor vezetésével előadott megható gyászdallal vette kezdetét. Ezután dr. *Fischer* Gyula rabbi lépett a fekete posztóval drapírozott Szószékre és ékesszólásának egész hatalmával méltatta az elhunyt nagy férfit mint embert, mint államférfit és előitélettől ment hazafit. A fordulatokban és eszmékben gazdag nagyszabású beszéd alatt főispánunk több izben törle szemeiből a könyeket. Záradékul az énekkar még egy gyönyörű gyászdalt zenget, mire az isteni tisztelet az orgona hatalmas akkordjai alatt véget ért. Az orgonán *Smulovicz* Lina k. a játszott, a zenei rész sikerében az oroszlanrész öt illeti. A főispánt érkezésekor *Nágel* Benő, a hitközségi elnökkel élén az előljároság fogadta, távozáskor pedig tőle elbucuzott. Megjegyzendőnek véljük, miszerint *Batthyányi* Lajos gróf, városunk és megyénk forrón szeretett főispánja, boldogult *Andrássy* Gyula gróf veje. Az isteni tisztelet teljes egészében valóban megható volt.

— **Igaz koszorúk.** Domonyi *Brüll* Miksa lovag emlékére koszorú gyanánt jótékony czélokra adakoztak: Megyeri *Krausz* Májor és Paulina 100, megyeri *Krausz* Lajos és neje 50, *Fürst* Jakab és neje 50, gelsei *Guttman* Vilmos és neje 20, *Egger* Gyula és neje 15, *Neuwelt* József (Domonyból) 20, *Sonnenfeld* és Fiai czég 10, *Leichtner* Benő 10 frtot. Az »Utazók szövetkezete«, melynek diszelnöke volt az elhunyt, elhatározta, hogy a kiváló férfit emlékére sgy »*Brüll* Miksa« nevet viselő jótékony alapot teremt meg elszegényedett kereskedők segélyezésére. E czélra azonnal adományoztak: *Guttman* alelnök 100, *Fürst* Jakab 25, *Beck* Dénes, *Deutsch* Károly]10—10 frtot. — A 3 kocsit teljesen ellepett koszorúk, dehogyan érnek fel e nemes adományok értékével!

— **Az izr. orsz. siketnémák intézetében** f. hó 17-én ment végbe az évvizsga, még pedig fényes sikerrel. A kilenczven növendék mindmegannyi élő tanubizonyítéka az intézet jótékony működésének és a diszes közönség, mely a termet zsufolásig megtöltötte meggyőződhetett róla, hogy a tanrók, élükön *Grünberger* Lipót igazgatóval, valóban kitesznek magukért. A kormányt *Szalay* min. tanácsos képviselte. Jelen volt dr. *Ehrenbafiné* tiszteletbeli előljáró, dr. *Kohn* rabbi és több hitközségi előljáró. A vizsga végén a kis *Wollner* Regina csinos beszédet mondott. — Ez alkalommal ismét rá kell utalnunk arra az anomáliára, mely az intézet fenntartása körül uralkodik. A költségeket majdnem kizárólag a fővárosi zsidóság kénytelen fedezni, mert a vidék ugyszólván semmivel sem járul hozzájuk; így aztán nem lehet csodálkozni azon, hogy az üresedésben levő helyekre pályázók közül a fővárosiakat előnyben részesítik, habár a vidékiek száma tizszer akkora is, mint a budapesti jelentkezőké. Idején volna, hogy a vidéki zsidóság, hitközségek és egyéb testületek is tennének valamit az iránt, hogy az ő kötelekükhöz tartozó siketnémák könnyebben nyerjenek elhelyezést az áldásos intézetben.

— **Csáky Albin gróf** vallás és közoktatásügyi miniszter a napokban Kolozsvárott időzött. Ez alkalommal többek közt az orth. zsidó hitközség deputációja is tisztelgett nála. A küldöttség *Boskovits* elnök, *Bernát* Albert dr. és *Burger* titkár tagokból állott. A küldöttség nevében *Bernát* Albert dr. szólott. Üdvözölte a minisztert és felhívta figyelmét a hitközség iskolájára, mely számára segélyért folyamodott volt. *Csáky* gróf megígérte, hogy legközelebbi látogatásánál ezt az iskolát is megnézi. A segélyezést-illetőleg, utalt arra, hogy az függ attól, hogy mennyi összeg áll rendelkezésére s azután sorra kell venni, hogy hol van nagyobb szükség és sorban kell kielégíteni a kívánságokat. Hogy eddig nem intéztetett el a kérés, ez nem jelenti a megtagadást, sőt biztosítja a hitközséget, hogy figyelemmel lesz iránta — A kolozsvári orth. izr. hitközség küldöttsége, melynek tagjai voltak *Boskovics* Józ. elnök, *Hirsch* József, és *Smiel* Dávid gondnokok, *Hellman* Salamon ellenőr és *Burger* D. J. titkár, Budapesten is felkereste a közoktatásügyi minisztert. *Csáky* gróf azonnal ráismert az urakra, kik Kolozsvárott is tisztelegtek nála, és kik ott is felhozták előtte az iskola ügyét, melynek érdekében most Budapestre jöttek. A miniszter ujabban megígérte, hogy lehetőleg kedvezően intézi el a kérvényt, mely a külön iskolaépület emelésének szükségét hangsúlyozza.

— **A pesti izr. nőegylet** rövid, de azért nagyon tartalmas fölhívást intéz az emberbarátokhoz, kiket adakozásra szólít fel. Arról van szó, hogy az egylet árvamenhelyén nyugvó 22.000 frtos adósság törlesztessék és azzal mód nyujtassék arra, hogy a menhely még áldásosabban működhessék. A növendékeket,

kivételével a nagyon tehetségeseknek, kiket magasabb hivatásra képeztetnek ki, derék szakácsnőkké, szobaleányokká, egyáltalán a háztartásban hasznavehetőkké neveli. Kétséget nem szenved, hogy a felhívás nem téveszti el hatását és a kibocsátott gyűjtőivek adományokkal teleírva érkeznek majd vissza az egyesülethez.

— **A bécsi mezőgazdasági kiállításon** több magyar hitsorsosunk is nyert díjakat. Így a tenyészjuh-kiállításon *Herzfelder* Manó (Pusztla-Pó), *Györgyi* Élias (Tápió-Györgye) és *Tornyai Schosberger* Henrik (Selyp) nyertek jutalmakat.

— **Szép esküvő** ment végbe vasárnap délelőtt a dohányutcza templomban; ekkor vezette oltárhoz dr. *Rosenberg* Sámuel kevermesi köztisztviselőben álló orvos *Bak* Hermin kisasszonyt, dr. *Bak* Izrael, ismert fővárosi hittanár szép és szellemes leányát. Az esküvő alkalmat nyujtott a fővárosi zsidóságnak, hogy tömeges részvételével tüntesse ki különösen a menyasszony édes atya iránti rokonszenvét, szeretetét és tiszteletét. A templomot egészen megtöltötte a diszes közönség, melynek körében számos nem zsidó is volt. A pesti izr. hitk. előljáróságának, az iskolaszéknek, a tantesületnek tagjai nagy számban jelentek meg. Az esketési szertartást dr. *Kohn* Sámuel rabbi végezte, ki nagyhatásu beszédet intézett az ifju párhoz. — Az esküvő után dr. *Bak* Izrael néhány tanítványa szép csokrot nyujtott át a szeretett tanárnak, kit az örömmünnep alkalmából üdvözöltek.

— **Nemesszivűség.** *Veszprémből* írják nekünk: *Hochmuth* Ábrahám, a bold. veszprémi főrabbi sirkövének állítása alkalmából, özv. *Hochmuth* Ábrahámné szép özszeget osztatott ki a szegények közé és ezenkívül egy »*Hochmuth* Ábrahám» című 1000 frtnyi alapítványt tett le a hitközség elnökénél, melynek kamatjait évenként a halálozás évfordulóján a veszprémi izr. iskola egyik szegény és érdemes tanulójának fogják kiszolgáltatni.

— **Zsidó bíró.** Lapunk múlt számában emlékeztünk meg dr. *Fodor* Árminnak bíróvá történt kinevezetéséről. Ennek kapcsán most jászberényi levelezőnk azt írja, hogy az ottani járásbiróságnál is egy hitsorsosunk, *Lippe* Vilmos ur, a volt gyöngyösi rabbi unokája, működik mint albiró. *Lippe* a felekezeti ügyeket is szíven hordja, és buzgó tagja az új imaház építő-bizottságának. Természetesen kész örömmel konstataljuk ezt a körülményt.

— **Gyászhir.** Vesszük a következő gyászjelentést: *Jánosi Engel József* saját és kiskoru gyermekei: *Richard*, *Róbert* és *Natália*, valamint az összes széleskörű rokonság nevében legmélyebb fájdalomtól tört szívvel jelenti szeretett felejtethetlen nejének **JÁNOSI ENGEL JÓZSEFNÉ szül. Justus Rózának** f. hó 17-én reggeli 6 órakor hosszantartó és kínos szenvedés után, életének 30-ik évében történt gyászos elhunytát — Az Istenben boldogult hült tetemei f. hó

19-én délelőtt 10 órakor fognak az izraelita sirkertben örök nyugalomra helyezni. Áldás és béke a korán elhunyt hamvai felett! *Áldva legyen emléke!* Kelt Pécsen, 1890. június 17.

— **Szépirodalmi könyvtár.** A Mübarátok köre védnöksége alatt álló könyvkiadó vállalat, melyről már ismételtünk említést, kibocsátotta már felhívását. Ebből is kitűnik, hogy méltán megérdemli a pártolást. A vállalat nem áll szolgálatában semmiféle klikknek, és úgy igazgatója, *Fekete Józsefnek*, mint a közreműködők nevei fényes eredménnyel biztatnak. Örömmel látjuk, hogy hitrokonaink mily szép számmal szerepelnek az írók sorában. A Csáky Albin grófnő elnöklete alatt működő bizottságban dr. *Silberstein Ötvös Adolf* és *Hevesi József* is működnek. Az írók közt a következő neveket találjuk: *Ágai Adolf*, *Adorján Sándor*, *Brody Sándor*, *Fenyő Sándor*, *Gelléri Mór*, *Gerő Károly*, *Hevesi József* (Hiram Abbi palotája), *Kabos Ede*, *Karcsag Vilmos*, *Marczali Henrik*, *Márkus József*, *Palágyi Lajos* (Az elzülöttek), *Palágyi Menyhért* (Magyar költők), *Radó Antal*, *Reiner Bertalan* (Hátrahagyott tárczaczikkek), *Silberstein Ötvös Adolf* (Arczképek a társadalomból), *Sturm Albert*, *Strausz Adolf*, *Szatmári Mór*, *Szécsi Ferencz*, *Szomaházi István*, *Tábori Róbert*, *Varsányi Gyula* (Uria), *Vészi József*. A zárjelben tett művek már el vannak fogadva kiadásra.

— **Kónyi Manó** egyszerre két könyvvel gazdagította most irodalmunkat, még pedig oly művekkel, melyekért méltán tarthat számot a művelt olvasó közönség hálájára. Az egyik könyvben közli *Deák Ferencz*nek két feliratát, melyeket az 1861. országgyűlés elfogadott s melyek politikai és irodalmi tekintetéből megbecsülhetetlen kincseket képeznek — Kónyi rövid, velős magyarázatai még élvezhetőbbé teszik a két feliratot, melyek méltán mondhatók a politikai bölcsesség kvintesszenciájának. — A másik könyv Kónyinak egy politikai esszéjét közli, melyben a Beust és Andrássy közt 1870—1871-ben fennállott viszonyt ismerteti fellette vonzó és érdekes módon, egyttal oly körülményeket adva elő, melyek nagy fontossággal bírnak a legújabb kor történetére nézve — Kónyi Manó e két könyvével ismét gyarapította nagy érdemeit, melyeket a magyar irodalom terén szerzett magának.

— **Esküvő.** *Rosenberg* Károly dr. aradi ügyvéd, a hitközség érdemes főjegyzőjének fia, oltárhoz vezette *Lustig* Adolf köztisztviselőben álló aradi kereskedő leányát, Ilka kisasszonyt. Az esketési szertartást *Rosenberg* Sándor dr. főrabbi végezte.

— **Az iglói izr. nőegyesület** *Pollák* Éva elnöklete alatt tartott legutóbbi közgyűlésén, kitűnt, hogy az egylet örvendetesen fejlődik. Az év folyamán 15 új tag lépett kötelekébe. Az évi bevétel 348 frt, a kiadás 357 frt volt; egyleti vagyon 1087 frt. — A közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott *Rosenberg* Amália ideigl. pénztárosnőnek. A választmány indit-

ványára a közgyűlés *Bisbitz* Dávidnét megválasztotta tiszteletbeli elnökké, ezzel is kifejezve a jótékony és kimagasló alakja iránti tiszteletét. — Elnökké *Pollák* Évát, alelnökké *Rosenberg* Amáliát, pénztárossá *Friedmann* Czecziliát, ellenőrré *Spitzer* Annát, jegyzővé *Löwy* Mórt választották meg.

— **A magyar zeneakademia** vizsgahangversenyén a közreműködők legnagyobb része hitsorsosainkól került ki, és mindannyian kitűnően állották meg helyüket. *Weisz* Gizella zongorán, *Rosenfeld* Sarolta énekével remekelt. A fiatal *Berkovits* igen szépen hegedült; *Tauszig* Leó a Cellon játszott nagy sikerrel. *Rosenberg* Izabella ritka althangja szép reményekre jogosít. *Leopold* Francziska szép szopran hangjával és értelmes előadásával keltett hatást.

— **Asrael.** Ez a ezime *Franchetti* báró operájának, melyről már ismételtünk említést. Szerzője, a bécsi Rothschild Albert báró sógora, igen tehetséges zeneköltő; kinek *Asrael* első nagyobb műve. Az operát Olaszország összes nagyobb színházain és Europa több más színházában is nagy sikerrel adták. Hamburgban egymásután tizenhatszor került színre. A dalművet az ősszel valószínűleg a budapesti operában is be fogják mutatni, és így a fővárosi közönségnek alkalma lesz meggyőződni felőle, hogy *Franchetti* báró műve kiérdemelte e jó hírnevét.

— **Sátoralja-Ujhelyről** írják, hogy az ottani megüresedett rabbiállásra összesen huszonnégy rabbi pályázott. *Weisz* Kálmán gyulafehérvári főrabbit e hó 28-ára meghívták próbaszónoklatra. — E hó 19-én hangverseny volt a városban. *Füredi* Eszter, a budapesti opera tagja rendezte, és méltónak bizonyult kitűnő hírnevéhez. Gyönyörű énekével nagy sikert aratott.

— **Az egyetemes tanítógyűlés** bizonyára el fogja majd ismerni, hogy hitsorsosaink örömet hoznak áldozatokat a népoktatás ügyének, még ha nem is felcekezeti természetű. *Singer* és *Wolfner* könyvkiadó cég, hogy a tanítógyűlés megtartását lehetővé tegye, 100 forintot adományozott céljaira, mit követett a *Wodianer* Fülöp és fia cég 200 frttal, mivel egyszer mind impulzust adtak további adakozásokra. Eddig már 260 frt gyűlt egybe. *Frankl* Jakab fővárosi papirkereskedő 25 frtot adományozott; e derék hitrokonunk kiváló barátja a tanügynek és tagja a Terézvárosi iskolaszéknek.

— **Brüll Miksa utódja.** Domonyi *Brüll* Miksa lovag elhunytá folytán a németalföldi kormány *Liebstein* Zsigmondot, a budapesti keresk. és iparkamara iroda igazgatóját bizta meg a főkonzulatus ideiglenes vezetésével.

— **Szeniczéről** írja levelezőnk, hogy ott *Rosenfeld* Mayer miskolczi főrabbi, ki veje, *Marmorstein* L. rabbinál volt látogatóban, a hitközség elöljáróságának kérelmére szónoklatot tartott, mely nagy tetszésre talált a hívők körében.

— **Jó példa.** Lapunk legutóbbi számában említettük, hogy a nagykőrösi izr. hitközség belépett a

orsz. izr. kézmű és földművelési egyesület pártoló tagjainak sorába, és ezzel jó példát adott a többi hitközségnek. A hír arra indította lapunk egy barátját, hogy a magy. izr. hitk. hivatalnokok érdekében intézzen hozzánk levelet, kijelentve, hogy épen ez az egyesület érdemi meg leginkább a hitközségek támogatását, és az volna a *jobb* példa, ha a hitközségek legalább öt forintnyi járulékkal pártolnák az egyesületet, melynek irodája Budapesten, VII. Károly-körút 13. sz., II. em., 47. ajtó a. van. — Németországban van egy hasonló célú egyesület, melyet az összes németországi izr. hitközségek támogatnak.

Külföldi hírek.

— **Mendelssohn Móses emlékszobrát**, mint előre jelentettük, e hó 18-án leplezték le Desszauban, a város legszebb terén, nagyszámu igen diszes közönség jelenlétében. Ott voltak a herceg és a hercegnő és az udvar is. Frigyes Károly porosz hercegnő is megjelent. Az ünnepi beszédet, mely e szavakkal »szeresétek az igazságot, szeressétek a békét«, végződött, *Lasson* berlini tanár tartotta. Ezután *Weisz* orsz. rabbi lendületes beszéd kíséretében átadta az emléket a városnak. *Mendelssohn* Bódognak egy dala hangjai mellett hullott le a lepel az emlékszoborról, mely *Hoffmeister* berlini szobrász műve. Kútból áll, melyen Mendelssohn Móses bronz mellszobra diszlik; alatta egy a bölcsészetet ábrázoló női alak táblát tart kezében, melyen e szavak olvashatók: »Türelmesség, hit, halhatatlanság.« — Először történt, hogy hitéhez háláláig hiven maradt zsidónak emlékszobrot állítottak, de ezt nem a hitsorsosak, mint ilyenek, hanem a nagy bölcsész hívei és tisztelői felekezeti különbség nélkül emelték.

— **Zsidó rektor.** *Bernstein* tanárt, mint már említettük, kinevezték a hallei egyetem rektorává, de vitás maradt, hogy a császár megerősíti-e a jeles tudósrá esett választást, mert *Bernstein* ellen — legalább a klerikális és konzervatív elemek ezt nagyban hangoztatták, — az szólt, hogy zsidó és az, hogy liberális. A német császár azonban fényes tanujelét adta igaz szabadelvűségének azzal, hogy *Bernstein* megerősítette a diszes állásban, és ezzel újabban tudtára adta *Stöcker*eknek, hogy őt ugyan sohse számítsák a maguk pártjához, reá ugyan sohse hivatkozzanak. Persze, a hazugságok és rágalmak pártja azért ezentul is csak azt fogja hirdetni, hogy legfelsőbb helyen is kedvező szemmel nézik aljas, embertelen üzelmeit

— **Ideges a csár.** A minden oroszok ura betegségét, sajnos, ismét a zsidóknak kell megsínyleniök. Az a körölmény, hogy a Párisban elfogott nihilisták közt aránylag sok a zsidó, a különben is ideges czárt — mint Szentpétervárból írják — még jobban megaragította, és a környékbeli antiszemita érzelmű urak még szitják is ezt a haragot. Így aztán nem csoda, ha újabban ismét szigorítják a zsidók elleni intézkedéseket és egymást érik a kiutasítások.

— **Egyesületek antiszemitaizmus leküzdésére.** Azok a heves hullámok, melyeket az antiszemitaizmus ver Németországban, arra indította a zsidóságot, hogy most már erélyesebben szembe szálljanak e

szörnnyel. Egyik olvasott német felekezeti lap a múlt héten lelkes felhívást intézett a hitrokonokhoz, hogy akár orlhodox, akár más irány hívei: szövetkezzenek egy felvilágosító iratokat terjesztő nagy egyesület alkítására, melynek czélja lesz az antiszemitaizmus leküzdése és apostolainak leleplezése. Mindenütt, a hol antiszemita izgató beszédeket tart, hivatott férfiak dolga lesz, hogy ennek hatását ellensúlyozzák. A haute finance, a tudomány és irodalom férfiaihoz fordul a felhívás, melynek, mint örömmel értesülünk, már is szép eredménye van, és a kitűzött czélra a legrövidebb idő alatt tetemesebb összeg folyt be. A felvilágosító iratoknak az a feladatuk lesz, hogy lerontsák hatását annak a sok szennyiratnak, melylyel különösen Hesszen-Naszauban, Szászországban és Ausztriában mételeyezik meg a szegényebb nép kedélyét. A német zsidóságnak nem szabad többé veszteg maradnia; el kell tipornia az antiszemita sárkányt, mely már nagyon is kezd elmérgesedni.

— **Spielmann Poldi**, Maria Valeria főhercegnőnek jelenleg hét éves védenceze, ugyancsak kitesz magáért. A kis csodagyermek, ki zongoraművésznék készül, védasszonya közelebb megtartandó esküvője alkalmából egy szerenádát irt, melyet oktatója *Prosnitz* tanár elég sikerültnek talált arra, hogy átnyujtassék a főhercegnőnek. A héten történt renunciaczió után *Kornis* Mária grófnő magához hívatta a nagyreményű gyermek anyját, és közölte vele, hogy a főhercegnő örömmel fogadta a szerzeményt, és szeretné már magától a kis szerzőtől is hallani, ki számára jelentékeny ajándékot nyújtott át Spielmann asszonynak. »Poldika« szerzeménye nyomtatásban is meg fog jelenni.

— **Kaltenleutgeben** fürdőhelyen, melyet huszonöt évvel ezelőtt alapított dr. *Winternitz* tanár, ki hitsorsosunk volt, a napokban ünnepelték meg a hidegvizgyógyintézet negyedszázados fennállásának jubileumát. Ez alkalommal igen diszes közönség gyülekezett egybe a nagy gyógyteremben, hogy végighallgassa az ünnepi hangversenyt. Ebben közreműködött *Fleiszig* Mariska, operánk jeles tagja is, ki magyar dalaival nagy tetszést aratott. *Pollák* Olga a Faust egy áriáját énekelte zajos batással. *Fuchs* Izidor bécsi humorista kupleival a hirneves Udol-négyes keltett óriási derűtséget. A közönség körében több magyar mágnás család is volt.

— **Zsidó kormányzó.** *Popper* A fiatal mérnök, *Popper* Náthán bukeresti könyvkereskedő fia, néhány év előtt külföldre ment, és mint mérnök működött. Argentiniában, melynek kormánya utóbb kiküldte a tüzföld kutatására. Az expedíció kitünően sikerült és a kormány elismerése jeléül kinevezte a terület kormányzójává. Az új kormányzó ezután pénzt veretett, melyen a Tüzföld feliraton kívül a *Popper* név is olvasható. Jellemző, hogy *Popper* román nevekkel jelzi tar-

tományának folyóit és hegyeit, pedig nincs valami nagy oka rajongni azért a honért, hol annyira üldözik hitsorsosait. Az első tiz pénzdarabot 1—50 frank értékben elküldte a román királynak.

— **Bismarck már nem antiszemita.** Hogy mily igaza volt azoknak, kik azt állították, hogy Bismarck legfeljebb »politikából« tett néha koncessziókat az antiszemitáknak, az legjobban kiviláglik most, lemondása után. Hamburgból írják ugyanis, hogy a volt vaskanzcellárnak jelenlegi szállítói legnagyobb részben zsidók.

— **Bukarestben** Breyer G. M. hitsorsosunk aranylakodalma alkalmával saját vagyonából népkönyhát létesített, melyre eddig 12.000 frtot adományozott. Családja megígérte, hogy minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy az intézmény fennállása biztosíttassék. — A Breyer házaspár legnagyobb tiszteletnek és szeretetnek örvend és jubileuma alkalmából szívélyes óvácziókban részesült.

— **Hitközségek szövetkezete.** A »Deutsch-Israelitischer Gemeinbund« mint Hannoverából írják, jelenleg 450 hitközséget foglal egybe. Még 1869-ben alakult azzal a czéllal, hogy a német zsidóságnak egy központi hatósága legyen. A szövetség élén Ludwig titkos tanácsos áll, ki legnagyobb igyekezettel fáradozik azon, hogy egyesítse az egész németországi zsidóságot az egyesület kötelekeiben.

— **Az antiszemitizmus ellen.** A mannheimi General-Anzeiger írja a következőket: Egy kihallgatás alkalmával, melyen a badeni nagyherceg egy hivatalnokot fogadott, a fejedelem nagyon elítélőleg nyilatkozott az antiszemita gyűlésekről, melyek legujabban tartattak a környéken. Kikelt az antiszemita párt ellen, mely csak bitorolja a «konzervatív» nevet. A nagyherceg hangsúlyozta, hogy személyes kezdeményezésére a kormány tanácskozása tárgyává tette az antiszemita mozgalmakat és szükség esetén a legerélyesebben fog intézkedni, hogy a felekezetek közti béke együttlét meg ne zavartassék. Együttal felhatalmazta az illető hivatalnokot, hogy e nyilatkozatát a legszélesebb körökben terjessze. — Hogy a badeni nagyherceg nemes gondolkozási módja kihat az alsóbb közigazgatási tényezőkre is, azt bizonyítja Henschel lengyel-orosz antiszemita izgató esete. Ez a jeles uri ember folyamodott a badeni polgári jogért, de a heidelbergi kerületi hivatal visszautasította kérelmét azzal az indokolással, hogy az oly emberek, akik a felekezetek békéjét megrontani igyekeznek, csak ártalmára lelhetnek egy liberalis országnak,

— **Lembergben** a galicziai zsidók ügyének rendezése érdekében összehívott enquete-bizottság következő határozatokat hozta: Szükséges, hogy a zsidó gyermekek nagyobb számban látogassák az ipariskolákat; a mesterek zsidó kézművesek foglalkoztatására hívandók fel; kisebb helységekből a zsidók számára

egészséges kereseti ágak nyitandók meg; a kiskereskedéstől lehetőleg visszatartandók; földmivelésre szoktatandók és esetleg segélyezendők. — A tartományi marsall megköszönte a jelenvoltak fáradozását, mire dr. Goldmann Bernát a marsallnak mondott köszönetet kifejezve ama reményét, hogy a zsidó kérdés mihamarább szerencsésen meg fog oldatni.

— **Nagyherceg egy zsidó tábornoknál.** Miklós orosz nagyherceg, a czár nagybátyja, nem rég Párisban volt; ez alkalommal Lambert tábornoknál ebédelt, aki hitsorsosunk.

— **Vizvezeték Jeruzsálemben.** Mint említettük, akadt konzorcium, mely a szent várost vizvezetékkel akarná ellátni, ami óriási jótétemény volna Jeruzsalem lakosságára nézve. A tervet Lechmere Ödön készítette. A vállalatot pártolják a canterburyi érsek, a francia grandrabbin, Goldschmid vezérőrnagy, dr. Adler angol chief-rabbi helyettes, dr. Gaster, Marks tanár, sir Fowler John stb.

— **Zsidók a montpellierier egyetemen.** Egy ízben már megemlékeztünk róla, hogy a jelenleg jubiláló montpellierier egyetemen mennyi kiváló zsidó tudós működött. Ujabbán Kabn Salamon nimesi rabbi külön könyvben foglalkozik a kérdéssel. Elmondja, hogy az első zsidók a tizenegyedik század elején települtek le Montpellierben. Guillem V. földbirtokos végrendeletében már 1121-ben megtiltja embereinek, hogy zsidókkal bérletszerződések kössenek. Hitrokaink leginkább kereskedelemmel foglalkoztak. Tudelai Benjamin nagyon dícsérőleg emlékszik meg tevékenységükről. Csakhamar Narbonneban és Lunelban zsidó iskolák létesültek, melyek nagy hirre tettek szert. Narbonneban találkoztak a bölcsek és fejedelmek, köztük Kalonymus fejedelem, fia Theodórnak, a ki David királyig vezette vissza családfáját. Itt voltak a leghirresebb talmudisták, grammatikusok és exegetikusok, köztük Ábrahám ben Izsák, Kimchi József és ennek hét fia. A luneli iskola nem kevésbé volt híres; a híres Mesullam ben Joszef, Jonathan ben David Kohen és Halevy Zacharias állottak élén; nagy hírnévre tett szert Jehuda ben Saul is. — A két nevezett intézet mintájára létesült a montpellierier zsidók iskolája is, mely gyors fejlődésnek indult; majd a jeruzsalemi nagy synhedrinnel (Har habbajisz), a granadai főiskolával (Rimon Szeferad) majd meg a szent hegygyel hasonlították össze; Izrael anyjának (ém bejiszróél) is nevezték. A rabbik sokat foglalkoztak a természettudományokkal, és már a viviszekciót is alkalmazták. Holttesteket is bonczoltak, hogy a talmudi állításokat az anatómiával is bebizonyítsák. Szellemi fejlődésük a XIV. században hirtelen félbeszakadt, mert 1306-ban a zsidókat rang és állás, kor és nem különbség nélkül börtönbe vetették, vagyonukat konfiskálták, és az üldöztetésnek kiűzés vetett véget. Sok zsidó tudóstűztek ki akkor, pedig híven dolgoztak és imádkoztak Franciaország üdvéért. — A zsidó tanintézetekből a mont-

pellieri egyetemre is kerültek ki jeles tanárok, kiknek neveit már más alkalommal közöltük,

— **Isidore grand-rabbin özvegye** a napokban elhunyt Párisban; 67 éves kort ért el. — Másfél év előtt elhunyt férje emlékére diszes követ fognak emelni; ez iránt a legközelebb megkezdik a gyűjtéseket.

— **Szentpétervárott** az orosz-zsidó közművelődési egyesület a napokban közgyűlést tartott, melyben elhatározták, hogy pályázat hirdettessék egy chréptomatiára zsidó gyermekek számára és egy zsidó hittani könyvre. Az 1000 rubelnyi jutalmat *Günsburg* H. báró adományozta Pályázatot írnak ki a «zsidók büntető és polgári joga, összehasonlítva a római és egyéb jogokkal» című tételre is. Dr. *Harkavy* indítványára a XVI. és XVII. századbéli ugynevezett responsumokban megemlített orosz, lengyel és litvai zsidókra vonatkozó adatok összeállítására is tűztek ki jutalmakat. *Baksta* javaslatára elhatározták a zsidó magániskolák számának szaporítását és azt, hogy a kormány kéressék fel egy rabbiszeminarium alapítására.

— **Rabbi és plébános.** *Versailles*ből írják, hogy ott két évvel ezelőtt hunyt el Charleville főrabbi, aki minden vagyon nélkül hagyta hátra leányát. A városi plébános, ki az elhunyttal benső barátságban élt, most 1800 franknyi életjáradékot biztosított e leánynak, kit e szavakkal értesített szándékáról: «Je recompense en vous les vertus de votre père». (Önben jutalmazom atyja erényeit.)

— **Konstantinápolyból** írják, hogy Haszkeniben (az arany szarvnál) komoly verekedések folytak le a zsidók és törökök közt. Egy zsidó leány ugyanis áttért az islamra és nejevé lett egy töröknek; utóbb azonban megbánta tettét és visszatért atyjához. Midőn a férj megszökött nejét követelte, megtagadták tőle. A török rendőröket hívott, a haszkenisi zsidók azonban pártját fogták hitrokonuknak, és ebből támadt a verekedés. Mindkét oldalon voltak sebesültek.

— **Sutro Adolf**, kaliforniai milliomos, mint San-Francziskoból írják, nagyszerű adománygyűjtő akarja megörökíteni emlékét. Sutro, ki utódja az ugyanily nevű hírneves münsteri rabbinak, nyilvános könyvtárt ajándékoz polgártársainak. Már eddig is gyűjtött egy *negyed millió* kötetet és e számot még megakarja kétszerezni. A további gazdagításáról is fog gondoskodni. Nemrég Európában utazott és itt tanulmányozta a közkönyvtárak berendezését. A tervezett könyvtár tizemeletes vas és kőépületben lesz elhelyezve, melyet a Sutro - magaslapon emeltet; ezt a területet sivatagból gyönyörű parkká változtatta át. A san-francziskoiak bizonyára nagy hálával fogadhatják a nagyszerű ajándékot.

— **Zsidók Angliában.** Karlsruheban *Schaible* tanártól egy «Zsidók Angliában» cz. könyv jelent

meg, mely valóban érdekes adatokat tartalmaz brit hitsorsosainkról. Szerzője, ki mellesleg megjegyvezve, nem zsidó, ezelőtt a londoni egyetemen, majd pedig a woolwichi katonai akademián volt tanár, most pedig nyugdíjat élvez Karlsruheban. Hosszabb fejezetben foglalkozik az antiszemitizmussal, melyet határozottan elítél.

— **Jeles kormányzó.** A párisi XIX. Siécle szerint a kurlandi kormányzó következő rendeletet bocsátott ki: »Minthogy a zsidók nem keresztények, sötétségben élnek és nem ismerik a keresztény vallás világosságát. Jogos tehát, hogy a zsidók viseljék a világosság költségeit és így Mitau, Liebau, Windau stb, légszesz költségeit«. A nevezett városok világítása tehát ezentúl a zsidók költségén fog eszközöltetni.

— **Zsidó katonák Oroszországban.** A »Grasdanin tudvalevőleg minden alkalmat felhasznál, hogy a zsidók ellen újabb s újabb cikkekkel közöljön. Ujabbban a zsidó katonákról szóló hazugságoktól és elferdített adatoktól hemzsegő cikket tett közzé. Az N. K. Woschod azonban határozottan megzáfolta a közleményt és utalt a zsidó katonáknak az orosz-török háboruban kifejtett vitézségére is. Igy *Czermajev* tábornok egyik riportjában legnagyobb dicsérettel emlékezik meg bizonyos *Goldstein*ről, ki a sumali vár megvételenél annyira kitüntette magát, hogy a tábornok kinevezte a vár parancsnokává és a vitézérmet nyújtotta át neki. *Goldstein* megsebesült és a tábornok jelenlétében kötözték be sebeit. Az óriási fájdalmak dacára nem jajgatott. Néhány napi kínlódás után meghalt. »Egész katonai pályámon« — írja *Czermajev* — »nem láttam ily vitéz és hidegvérű hőst, és kötelességemnek tartom, hogy emlékét ennek kiemelésével megtiszteljem.«

— **Tanítók nyilatkozata.** A sziléziai és poseni zsidó tanítók a napokban Boroszlóban közgyűlést tartottak és ez alkalommal a következő rezolúciót hozták: «1. A ki azt állítja, hogy a zsidó vallás erkölcsi fogalma bármely tekintetben alantasabb más vallásénál, az nem ismeri vagy nem akarja ismerni a zsidó vallást — 2. A zsidó vallás tankönyve, bármily irányban s bármily nyelven van is írva, azt tanúsítja, hogy oly vallásnak vagyunk hívei, melynek az emberiség a tiz parancsolatot köszönheti, mely a *felebaráti szeretetet mindenki iránt* és a kegyelmességet még az ellenfél iránt is tanítja; oly vallásnak, melynek profétái az összes emberiség erkölcsi fejlődését tekintik eszménynek. Tévedés vagy gyűlölség, hanem hálátlanság az egy istenség vallásai anyja iránt, ha vallásunk híveiben veszélyt látnak más vallásuak számára, legyenek ezek tanulók vagy polgárok. — 3. Mi izraeliták, mint német hazánk fiai büszkén tekintünk az érdemekre, melyeket német gondolkodás és német fáradozás szerzett az emberiség kultúrájának fejlesztése körül. Ugyan-

azzal az áldozatkészséggel, mint más hitűek, elismerik vallásunk hívei is a császár és birodalom iránti szeretetet és buzgón igyekeznek azon, hogy hazánk javát előmozdítsák és minden igaztalan támadás dacára minden félreismertetés dacára tántoríthatlan hűségben tovább is ragaszkodnak majd igaz német érzelmeikhez». — A rezolúciót egyhangulag fogadták el.

— **A middlesex-i zsidó kórháznak**, mint Londonból írják a múlt évben 28,590 font kiadásai voltak; a bevételek 19,776 fontra rúgtak. Az intézetet 1745-ben alapították és azóta többször lett kibővítve; 1807 óta szokásban van, hogy beteg ágyasnőket lakásaikon ápolnak. A kórház jelenleg 2000 benlakó és 20,000 ambuláns beteget részesít ápolásban és segélyben.

— **A grand rabbin beszéde.** »Installation de M. le grand Rabbin« cz. könyvecske jelent meg a napokban Párisban. A könyv kimerítő tudósítást tartalmaz a márcz. 25-én a rue de la victoire-i konzisztorialiszinagogában lefolyt beiktatási ünnepélynek. E szerint a párisi és a departementok konzisztoriumai nagy számban voltak képviselve, valamint a kormány is. Zadoc Kahn franciaországi főrabbit Bordeaux, Lille, Lyon és Algír főrabbijai, Neuilly, Rouen és Toulouse rabbijai, a párisi zsinagógák rabbi ülnökei és összes kántorai kísérték. A központi konzisztorium elnöke felolvasta a köztársaság elnökének kinevezési iratát. Az ünnep központját képezte a grandrabbin székfoglaló beszéde. Az érzelemteljes és eszmedús beszéd két főmozzanatot tartalmaz: A francia zsidóság hazafiságát és vallásosságát. Habár a nagyobb francia községek mint a milyenek Páris, Orléans, Tours, Troyes, Montpellier és Marseille zsidó hitközségei, a középkorban is fennállottak már, és ezek fényes tanujelét adták a francia zsidóság szellemi életének, a szónok mégis inkább a századdal foglalkozott, melyben Franciaország kihirdette a zsidó felekezet szabadságát és egyenlőségét. Kiemelte a francia zsidóságnak kötelességszerű hűségét és ragaszkodását a haza iránt és haladását a vallási téren. Dal és szó kölesönöztek Franciaországban is méltóságot és tekintélyt a zsidó kultusznak a más vallásnak szemében is. A hatvan év óta fennálló theologia zsidó theologusokat képez ki, a kik a tudományban ép úgy megállják helyüket, mint a vallási életben. Vannak ugyan véleménykülönbségek a vallási élet formáit és szabványait illetőleg, de ezeket majd kiegyenlítik a vallás iránti szeretetből. A »Société des Études juives« felébreszti és növeli a zsidóság értelem a tudományok iránt, a konzisztoriumok, melyek a földközi tengert (Algír) is felkarolják, szabályozzák a községi életet, a felekezeti iskolák fejlesztik a műveltséget és munkásságot, és az Alliance Israélite universelle fe ölelve az összes zsidóságot, támogatja a fele-

kezet szóciális állását. A szónok végül kegyelelesen emlékezett meg elődeiről és a vallás intézményei, a tudomány és humanitás körül érdemeket szerzett férfiakról. Istenhez könyörögvén, hogy adjon neki erőt hivatala betöltéséhez. megáldotta a mélyen meghatott híveket. — Az ünnepély további lefolyásáról annak idején kimerítő tudósítást közöltünk.

Pályázat.

A székesfehérvári izr. hitközségnél f. évi augusztus hó 1-én egy 400 frt évi fizetéssel és szokásos mellékjövedelemmel egybekötött sóchet ubodek v'kóre állása betöltendő.

Előnyben részesül az, ki az énekkar vezetésére képes, vagy a ki móhél. A ki pedig mindkettőre képes, nagyobb évi fizetésben fog részesítettetni.

Pályázók kötelesek kérvényeiket életkoruk, családi állapotuk és eddigi alkalmazásukat igazoló okmányokkal kellőleg felszerelve legkésőbb július 1-ig alulírott elnökséghez beküldeni. Próbaelőadásra csak a meghívottak jelenhetnek meg; az utiköltségek pedig csak a megválasztottnak fognak megtérítettetni.

Kelt Székesfehérvárott, 1890. június 9-én.

Borsodi Mihály

hitközségi jegyző.

Wertheim S. L.

hitközségi elnök.

Pályázat.

Az ujvidéki izraelita népiskolánál egy 500 frt évi fizetés és a vizsga eredményéhez képest 100 frt jutalomdíjjal javadalmazott f. é. szeptember hó 1-ével betöltendő tanítói állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázóktól megkivántatik, hogy a magyar, német és héber nyelvet tökéletesen bírják.

Felhivatnak tehát mindazon okleveles tanító urak, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy

kellően felszerelt kérvényeiket a hitközségi előljáróssághoz czimezve f. é. július hó 31-ig küldjék be.

A véglegesítés két próba év leteltével történik meg.

A hitközségi előljáróság.

Pályázat.

A miskolci izr. anyahitközségi néptanodában 650 frt évi fizetéssel javadalmazott tanítói állomás folyó évi szeptember hó 1-én betöltendő.

Pályázóktól megkivántatik, hogy a héber magyar és német nyelvet tökéletesen bírják.

A képesítési oklevéllel, pályázó életkorát családjának tagjai számát feltüntető, valamint eddigi működésre vonatkozó hiteles okmányokkal felszerelendő kérvények július hó 15-ig az alulírt elnökséghez bérmentve beküldendők.

A véglegesítés két próbaév lefolyása után történik.

A próba előadásra való megjelenéssel járó uti költség csak a megválasztottnak fog megtérítettetni.

Miskolcz 1890. évi június hó 3-án.

Az izr. anyahitközség elnöksége.

Kohn Arnold

gazdag sírkőraktárát
(Váczi-körut 14, szemben az Andrásy-
ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sírkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a czég jó hírneve.

= Szombaton és ünnepnapon zárva. =

MATTONI ERZSÉBET SÓSFÜRDŐJE

gyógyhely BUDAPESTEN, (Budán).

Megnyitás április hó 28-án.

Kiváló gyógyhatással bír

női bajokban és altesti bántalmakban

Rendelő orvos: dr. BRUCK J. (vigadó-tér 1. sz.)

Egészséges fekvés, - jutányos lakások, - jó vendéglő

Pontos közlekedés a társaskocsikon reggeli 5 órától kezdve.

Állomási hely: Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.

A Foncière, Pesti biztosító-intézet

(alapított 1864-ben)

mely teljesen befizetett 2.000.000 forintnyi részvénytőkéjén kívül több mint 8.000.000 frtnyi díjbevétel- és díjartalékok fölött rendelkezik, melynek összbiztosítékai tehát 10.000.000 frtot meghaladnak, az általa eddig is művelt élet-, tűz-, jég-, szállítmány- és üvegbiztosítási üzleten kívül

baleset biztosítási osztályt

nyitott, melynél úgy egyesek, mint vállalatoknak hivatalnokai testületileg olcsóra szabott díja, és a legszabadelvűbb feltételek mellett mindenféle, hivatal közben vagy azon kívül bekövetkező testi balesetek anyagi következményei ellen biztosítást eszközölthetnek. Az intézet ezen kívül ezer forint biztosítási lőke utáni 1 frt év díj mellett

utazási balesetek elleni

biztosítást is nyújt.

Példa. Valamely kereskedő, hivatalnok vagy ügyvéd 10.000 frt halálesetre, 10.000 frt rokkantság esetére és 5 frtnyi napi gyógykezelési járulékra szóló biztosításért évenként csupán 21 frtnyi díjat fizet. Személyek, kik hivatásuknál fogva nagyobb veszélynek vannak kitéve, megfelelően többet fizetnek. 5 vagy 10 évre kötendő biztosításoknál a díj 10, illetve 25%-kal mérsékeltek. — Biztosítások föl vételét eszközlő és minden további felvilágosítással készséggel szolgál:

az igazgatóság Budapest, (Sas-utca 10. szám)

és az intézetnek a magyar-osztrák birodalom minden nevezetesebb helyiségeiben lévő képviselőség.